

Nr 210

Av herrar **Källqvist** och **Widén**, *angående vissa skoladministrativa åtgärder.*

(Lika lydande med motion nr 236 i Andra kammaren)

Samhällsutvecklingen kommer att ställa nya och ökade krav på skolan. Detta har framgått redan av den av 1962 års vårriksdag beslutade reformen av den obligatoriska skolan. Nu står vidare nya skolformer, de tvååriga fackskolorna, inför en försöksperiod. Gymnasiestadiets olika utbildningslinjer håller på att stöpas om. Yrkesutbildningen expanderar.

Denna utveckling och dessa nya krav medför nya funktioner i skolan. Skolans verksamhet blir genom denna utveckling mera mångsidig: undervisning, fostran, skolsociala problem, studiefinansiering, studievägledning, kontakt med föräldrar och myndigheter, materielinköp, interna och externa sammanträden och konferenser, planering för läsår och terminer inkluderande lärar- och lokalanskaffning, uppgörande av arbetsordning, vård av institutioner och materiel, elevråd och föreningsliv, expeditiönsarbete, personalfrågor. Dessa aktiviteter och verksamheter skall bedrivas inom den arbetsenhet som skolan utgör. Den fortsatta utvecklingen kan göra denna bild ännu mer mångfacetterad.

Det är givet att denna utveckling också ställer ökade krav på skolans lokala ledning, både den som utövas av kommunernas skolchefer och den som utövas av ledarna för de olika skolenheterna. Både direkt — genom utökning av egna arbetsuppgifter — och indirekt — genom ökat ansvar för ledning och planering av nya befattningshavares verksamhet — ökas belastningen på skolledarna. 1957 års skolberedning ansåg sig inte kunna göra en systematisk genomgång av skolledningens uppgifter, organisation och behov. Övriga nu pågående utredningar på skolans område, såsom gymnasieutredningen, fackskoleutredningen, lärarutbildningssakkunniga, torde blott beröra begränsade delar av detta stora och viktiga fält.

I ett sammanhang har skolledningens problem dock tagits upp till mera ingående behandling, nämligen av den skoladministrativa utredningen. Denna har dock hittills endast behandlat ett begränsat område, nämligen ledningen av läroverken. Skolchefsinstitutionen, beträffande vilken betydande erfarenheter nu vunnits sedan starten för snart fem

år sedan, har hittills inte behandlats, inte heller skolledarproblem inom övriga skolformer, t. ex. hela den obligatoriska skolan. Enligt vår mening kan man inte bedöma arbetssituationen för rektor vid en skolenhet, t. ex. de statliga skolorna, om man inte samtidigt gör en bedömning av hela den lokala skoladministrationen. Rektors arbetsuppgifter är bl. a. på grund av delegeringsinstitutionen avhängiga av vilket arbete som utföres på kommunens centrala skolexpedition. Arbetsuppgifternas lokala decentralisering skiljer sig avsevärt från en kommun till en annan. En uppskattning av omfattningen och utformningen av hela det lokala skoladministrationsarbetet hade bort föregå framläggandet av förslag om vilka arbetsuppgifter som ur rationell arbetssynpunkt och med pedagogisk motivering borde utföras av rektor för den enskilda skolenheten.

Det är också uppenbart att de åtgärder som skoladministrativa utredningen föreslagit för läroverkens del är otillräckliga. Den avlastning som bereds rektor blir i stort sett inte större än den som ernås genom nuvarande arrangemang med särskilt arvoderade lärare som sekreterare och schemaläggare. Vi kommer i det följande att föreslå längre gående åtgärder i detta avseende.

I statsverkspropositionen aviseras en särskild proposition, där förslag om förbättring av rektorernas arbetssituation kommer att redovisas. Vi är synnerligen angelägna om att Kungl. Maj:t inte binder sig för en alltför snäv uppläggning av stöd till rektorerna, varför vi redan nu önskar utveckla dessa synpunkter på lösningen av ett för vårt skolväsen så betydelsefullt problem.

Vi vill i detta sammanhang även hänvisa till att 1962 års riksdag efter ett motionsyrkande, att tilläggsdirektiv skulle utfärdas för den skoladministrativa utredningen, så att en fullständig analys av det skoladministrativa området kom till stånd, med instämmande i departementschefens uttalande förutsatt att den skoladministrativa utredningen skulle komma att behandla dessa frågor. Detta har emellertid ännu icke skett, och man kan ej heller av utredningens hittills avlämnade skrivelser utläsa att utredningen anser sig ha befogenheter att vidta en sådan omfattande översyn. Riksdagen uttalade vidare att det synes ligga inte minst i kommunernas eget intresse att utredningsarbetet kommer till konkreta resultat samt att kommunerna därför så långt som möjligt bör medverka till att underlätta utredningsarbetet.

I första hand bör beaktas, att skoladministrativa utredningens överväganden och förslag huvudsakligen bygger på material från och berör behovet vid skolformer som kommer att avvecklas eller reformeras under 1960-talet. Realskoledelarna och de fristående statliga realskolorna kommer ju att ersättas av grundskolans högstadium, och på gym-

nasiestadiet väntas som redan nämnts nyheter i form av de tvååriga fackskolorna och reformerade gymnasielinjer.

I detta läge är det enligt vår mening uppenbart, att skoladministrativa utredningens hittills framlagda förslag måste få begränsad räckvidd i tiden. Med en förstärkning och viss frihet i den tillämpade organisationen täcker förslagen de mest akuta behoven för de berörda skolledarna, dvs. de statliga rektorerna samt rektorer vid de högre kommunala skolorna. Nu måste emellertid en fullständig, systematisk översyn göras av skolledningens funktioner, behov och arbetsformer med hänsyn tagen till de krav som kommer att ställas på den genom reformer och skolutveckling under den närmaste framtiden. Denna översyn måste avse såväl skolcheferna som ledarna för de olika skolenheterna i en kommun, dvs. även den obligatoriska skolan.

Vid denna översyn bör beaktas de erfarenheter som gjorts beträffande olika funktioner inom skolan, såsom yrkesvalslärares, studierektorns, rektorsassistentens, tillsynslärares och kuratorns. Vidare bör beaktas behovet av en förstärkning av den pedagogiska aktiviteten i skolan bl. a. genom upprustning av huvudlärarinstitutionen. Fördelningen av arbetsuppgifter mellan skolchef och övriga skolledare bör uppmärksammas, likaså mellan skolstyrelsens och de olika skolenheternas expeditioner. Det är också nödvändigt att ägna ingående uppmärksamhet åt de speciella problem som är förknippade med befattningarna rektor tillika skolchef samt förste rektor, eftersom deras innehavare på samma gång är både rektor och skolchef, ett förhållande som i många fall lett till en orimligt stor arbetsbelastning till men för bl. a. skolans pedagogiska ledning, elevvården och kontakten hem—skola. Konsekvenserna av gymnasiestadiets väntade omorganisation liksom erfarenheterna av fackskoleförsöken bör kunna ge underlag för bedömning av skolledarproblemen inom dessa utbildningsformer.

Den av oss efterlysta systematiska översynen av skolledningens behov och arbetsformer kan efter tilläggsdirektiv och komplettering av ledamöterna anförtras åt den sittande skoladministrativa utredningen. Det är enligt vår mening naturligt att utredningen därvid siktar på att i första hand lägga fram förslag rörande förstärkning av resurserna för skolledningen inom den obligatoriska skolan.

När det gäller situationen för rektorer vid läroverk och motsvarande skolenheter (gymnasium med högstadium) har remissyttrandena över skoladministrativa utredningens förslag genomgående inriktats på ett par huvudfrågor: dels anses de föreslagna åtgärderna inte ge rektor den avlastning som behövs för att en tillfredsställande rekrytering skall säkras, dels anses det nödvändigt att ge rektor en kvalificerad medarbetare på heltid.

Vi delar den uppfattningen, att nu berörda skolläda-re måste få en mera påtaglig avlastning än den utredningen föreslagit. Det är därför enligt vår mening nödvändigt dels att ytterligare utöka anslagen till avlösning av personal av biträdeskaraktär, dels att utöka den tid som rektor får hjälp av en kvalificerad medarbetare. När det gäller den senare arbetskraften har åtskilliga rektorer liksom vissa remissinstanser hävdad behovet av en heltidsanställd kraft, som ej behöver vara lärare. Andra remissinstanser åter hävdar att rektor bör biträdas av en person med pedagogisk utbildning. Enligt vår mening bör det vara möjligt att inom en viss kostnadsram ge de lokala skolstyrelserna och rektor en viss frihet i valet mellan olika slag av tjänster. På en skola kan det föreligga behov av en lärare som mot arvode samt nedsatt undervisningskyldighet hjälper rektor med mera kvalificerade uppgifter. På en annan skola åter vill kanske rektor hellre ha en icke-lärare mot att han får anlita denne befattningshavare på heltid och även under ferierna med undantag av semestern. Genom en utökning av anslaget för detta ändamål med knappt 300 000 utöver skoladministrativa utredningens förslag skapas ekonomiska förutsättningar för både de av oss här nämnda förstärkningarna och den skisserade valfriheten mellan en lärare eller en icke-lärare som rektors administrativa medarbetare.

Under hänvisning till vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en utvidgning av skoladministrativa utredningens direktiv och sammansättning enligt ovanstående synpunkter samt

att riksdagen måtte under anslaget punkt 35 Statliga allmänna gymnasier: Omkostnader anvisa 6 000 000 kronor.

Stockholm den 24 januari 1963

Eric Källqvist

Martin Widén